

Nr 84.

Ankom till riksdagens kansli den 16 maj 1931 kl. 4 e. m.

Utlåtande i anledning av väckt motion om ytterligare anslag till utredning angående vattenavdikning från Emåns vattenområde.

(1:a avd.)

I två inom riksdagen väckta, till jordbruksutskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen I:108 av herr *Anderson, Erik, m. fl.*, och II:216 av herr *Heiding m. fl.*, har hemställts, att riksdagen till en allsidig utredning och undersökning rörande vattenavledning från utefter Emån befintliga, av översvämningar hemsökta marker måtte anvisa ett ytterligare belopp av 20,000 kronor.

Beträffande de skäl, som anförts till stöd härför, hänvisas till motionerna.

Över motionerna har utskottet i vederbörlig ordning införskaffat yttrande från lantbruksstyrelsen.

Till en början vill utskottet erinra, att 1930 års riksdag på framställning av Kungl. Maj:t (proposition nr 200) såsom bidrag för utredning och undersökning rörande vattenavledning från Emåns vattenområde anvisat ett extra reservationsanslag av 4,000 kronor.

*Proposition
vid 1930 års
riksdag.*

Till grund för propositionen låg en i motionerna jämväl omförmäld framställning i ämnet från *länsstyrelsen i Kalmar län* av i huvudsak följande innehåll.

Under de senare åren och särskilt hösten 1928 hade, enligt vad länsstyrelsen genom inspektion på platsen förvissat sig om, betydande översvämningar ägt rum av markerna kring Emån, varigenom högst avsevärda skador förorsakats jordägarna, vilka skador dessa i längden ej kunde bära. Översvämningarna hade omfattat stora arealer odlad jord inom Döderhults, Fliseryds, Högsby, Fågelfors och Mörlunda socknar i Kalmar län. På grund härav torde det vara ofrånkomligt, att en utredning snarast möjligt verkställdes för utrönande av orsakerna till ifrågasvarande översvämningar och vad som kunde åtgöras för åstadkommande av bättre avrinningsförhållanden i ån.

Enär översvämningarna, som nämnts, numera årligen förekomme, hade man i orten satt dessa i samband med de under den senaste tiden företagna utbyggnaderna av Emåns källsjöar, vilka reglerats för kraftändamål, utan att dock härmed vilja göra gällande, att de exceptionella översvämningar, som exempelvis hösten 1928 inträffat genom att den

normala högvattenmängden stigit från omkring 70 å 80 kubikmeter till 120 å 130 kubikmeter per sekund, till hela sin omfattning härrörde från sagda förhållande, även om skadorna härigenom betydligt förvärrats. Enligt sakkunnigas mening torde emellertid i varje fall få anses fastslaget, att översvämningarna till väsentlig del härrörde från de till Emån hörande sjösystemens reglering för kraftändamål.

Därest ägarna av de marker, som nu årligen skadades, för denna skadegörelse erhållit motsvarande gottgörelse från de kraftintressen, som lagligen medgivits att använda sjöarna till vattenmagasin, vore givetvis allt i sin ordning. Dessa jordägare hade dock aldrig erhållit någon kompensation för skadorna, om man bortsåge från de markområden, som låge omkring de reglerade sjöarna och varom här icke vore fråga. Det förhållandet att skadorna icke i väsentlig mån kunde anses härröra från ett olagligt handhavande av regleringsdammarna ställde jordägarna i den prekära situationen, att de icke syntes hava möjlighet att genom laga åtgärder vinna rättelse än mindre någon ersättning för redan lidna förluster.

Man torde kunna ifrågasätta, huruvida med hänsyn till bestämmelsen i vattenlagen 2 kap. 3 § andra stycket vissa av ifrågavarande regleringsföretag skulle kunnat erhålla lagligt medgivande, därest företagens verkningar blivit allsidigt utredda. Vad Emån beträffade, syntes nämligen skäl förefunnits att tillämpa bestämmelsen i sagda lagrum därom, att byggnad i vatten icke finge ske, därest byggandet hade till följd, att odlad jord till en efter ortsförhållandena betydande omfattning sattes under vatten eller eljest väsentligt skadades. Vattenlagen lämnade dock intet närmare direktiv för hänsynstagande till skada å jord, belägen nedanför ett regleringsföretag, i vidare mån än den allmänna bestämmelsen i 2 kap. 32 § av nämnda lag, vilken bestämmelse, att döma av de sakkunnigas motiv, i första hand avsåge skada genom tillfälliga dammars ovarsamma borttagande. Icke blott med hänsyn till stadgandet i ovannämnda 2 kap. 3 § av lagen utan jämväl med hänsyn till stadgandet i första stycket av samma paragraf kunde ifrågasättas, om företagen bort medgivas. Man uppskattade nämligen här årliga skador till omkring 100,000 kronor och då vinsten av ett regleringsföretag skulle stiga till tre gånger skadan på åker och äng, för att företaget skulle äga vitsord, funne man, att nettovinsten skulle utgöra 6,000,000 kronor under förutsättning av den årliga skadans kapitaliserande efter 5 procent, och dock hade ingen hänsyn här tagits till andra uppkommande skador.

Enligt länsstyrelsens mening finnes det sålunda skäl antaga, att skadorna indirekt förorsakades av en otydlig lagstiftning ävensom av den omständigheten, att regleringsföretagen verkställets var för sig, utan att nödig utredning skett om deras gemensamma verkningar. Då det under alla förhållanden vore av ett stort allmänt intresse att åstadkomma en fullt opartisk och sakkunnig undersökning rörande sambandet mellan sjöregleringarna och markskadorna för att kunna fastslå för vilka vattenmängder ån skulle dimensioneras vid uppkommande planläggning av grävningsarbetena i ån, ansåge länsstyrelsen, att en sådan undersökning med hänsyn till omständigheterna i det föreliggande fallet och särskilt till jordbrukarnas icke i någon mån självförvållade svåra ställning borde verkställas på statens bekostnad.

Länsstyrelsen anhölle för den skull och då länsstyrelsen icke själv förfogade över nödiga medel för ändamålet, att Kungl. Maj:t täcktes för

åstadkommande av en teknisk och rättslig utredning rörande vattenförhållandena i Emån och dess källsjöar ställa till länsstyrelsens förfogande ett belopp av förslagsvis 4,000 kronor. I händelse av bifall till framställningen hade länsstyrelsen tänkt sig, att till en början skulle verkställas en teknisk undersökning genom exempelvis en lantbruksingenjör och en representant för statens meteorologisk-hydrografiska anstalt, vilken undersökning sedermera skulle åtföljas av en rättslig utredning av en på området sakkunnig jurist.

Vidare framgår av ett av bemälda länsstyrelse efter Kungl. Maj:ts anmodan senare avgivet yttrande, vilket likaledes fanns återgivet i ovanberörda proposition, följande. I anslutning till vad lantbruksingenjören Jonzon i sina i ärendet avgivna yttranden meddelat ansågo länsstyrelsen, att utredningen borde omfatta hela Emåns vattenområde för att i första hand söka erhålla svar på frågan om de redan genomförda sjöregleringarnas och torrlägningsföretagens inverkan på avrinningen i ån samt de åtgärder, som kunde tänkas böra vidtagas beträffande nämnda företag för åstadkommande av minskade översvämningar. På sätt länsstyrelsen förut erinrat, hade de redan utförda regleringsföretagen i allmänhet skett oberoende av varandra, utan att företagens gemensamma verkningar behörigen utretts, och det torde därför ej vara uteslutet, att, efter en ny allsidig utredning, en jämkning i de meddelade dämmningsmedgivanden skulle kunna ske, varigenom översvämningarnas omfattning kunde minskas. Vidare torde sagda utredning jämväl böra inriktas på de åtgärder av mera omedelbar praktisk betydelse, såsom invallning och avdikning av vissa särskilt utsatta områden, som kunde visa sig behövliga. I likhet med lantbruksstyrelsen ansågo emellertid länsstyrelsen, att några vidare skyddsåtgärder i Emån ej borde vidtagas, förrän en av sakkunniga verkställd preliminär utredning ägt rum. Slutligen framhölle länsstyrelsen att det stora flertalet av dessa strandägare utgjordes av mindre hemmansägare, vilkas ekonomi genom de av Emåns översvämningar orsakade skadorna blivit alltmer undergrävd, särskilt som de haft och hade att gälda amorteringar och räntor å upptagna odlingslån, vilka på de senare årtiondena, i vad på jordägarna ankomme, uppginge till närmare 740,000 kronor, medan statens bidrag ej belöpte sig till fullt 100,000 kronor.

I propositionen anförde *departementschefen* följande.

Vad angår översvämningarna vid Emån synes den utredning, som påkallas för klarläggande av därå inverkan förhållanden, komma att sträcka sig längre än vad som i allmänhet torde erfordras vid de vattenavledningsföretag, till vilka bidrag utgå från statens avdikningsanslag. Undersökningarna torde böra omfatta en större del av Emåns vattensystem; och på förhand torde vara svårt att bedöma en blivande omfattning av företaget samt de fastigheter, som skulle bli beroende därav. Härtill kommer, att det övervägande antalet av de många intressenterna i ett blivande vattenregleringsföretag, såvitt av handlingarna i ärendet kan bedömas, utgöres av mindre jordägare. På grund härav och då det knappast torde vara att förvänta, att undersökningarna skola komma till stånd utan att det allmänna träder hjälpande emellan, synas goda skäl föreligga för ett statens ingripande. Det belopp, 4,000 kronor, som äskats i statsbidrag, synes icke föranleda någon erinran. Beloppet, som med hänsyn till nyss åberopade förhållanden torde böra utgå så-

som särskilt anslag, bör ställas till vederbörande länsstyrelses förfogande att användas för avsett ändamål.

Motionerna. I motionerna göres gällande att det av 1930 års riksdag anvisade anslaget icke vore tillräckligt för utförande av erforderliga undersökningsarbeten, och hemställa motionärerna i anslutning härtill om anvisande av ett ytterligare anslag av 20,000 kronor.

Lantbruksstyrelsens yttrande över motionerna. *Lantbruksstyrelsen* har i sitt över motionerna avgivna yttrande anför följande.

»Det av 1930 års riksdag anvisade anslaget för utredning beträffande avrinningsförhållandena i Emån avsåg verkställande genom särskilda sakkunniga av en förberedande undersökning, i vad mån på senare år utförda regleringar för kraftändamål av Emåns källsjöar kunnat inverka på åns vattenavföring, speciellt i dess nedre lopp. Syftemålet med undersökningen vore i första hand att utröna, huruvida möjlighet förefunnnes att genom jämkning i de vid dylika regleringar eller eljest meddelade dämningsbestämmelser åstadkomma en minskning i omfattningen av de under senare år enligt strandägarnas uppfattning ökade översvämningarna av markerna längs ån.

Lantbruksstyrelsen finner för sin del resultatet av ovannämnda undersökning böra avvaktas, innan till prövning upptages frågan om eventuell mellankomst från statens sida för utredning rörande i övrigt erforderliga åtgärder för skyddande av markerna i Emåns dalgång mot av åns vattenstånd orsakad skada.»

Utskottet. Med hänsyn till de betydande intressen, som enligt vad av det anförda framgår sättas på spel genom omförmälda ogynnsamma vattenstånds-förhållanden uti ifrågavarande vattendrag, synes det vara av vikt, att undersökningar rörande orsakerna till olägenheterna samt möjligheterna och medlen för deras avhjälpande med det snaraste äga rum. Med beaktande jämväl av svårigheterna för de till största delen av mindre hemmansägare bestående strandägarna — vilkas ekonomi på sätt ovan nämnts genom Emåns översvämningar blivit allt mer undergrävd — att själva bekosta ifrågavarande undersökningsarbeten, har ovanberörda anslag av riksdagen för ändamålet beviljats.

I motionerna göres emellertid gällande, att det beviljade anslaget är otillräckligt för att möjliggöra utförande av sådana undersökningar, varigenom önskvärd klarhet skulle kunna vinnas med avseende å vad som vore att göra för att råda bot på de nuvarande svårigheterna ävensom beträffande de ekonomiska betingelserna för vidtagande av effektiva åtgärder härför.

På grund av den ställning, som lantbruksstyrelsen i sitt över motionerna avgivna yttrande intagit, har utskottet icke ansett sig böra nu förorda något direkt positivt steg i förevarande avseende, men utskottet är övertygat att Kungl. Maj:t skall hava sin uppmärksamhet riktad på ifråga-

varande bekymmersamma förhållanden samt vidtaga de åtgärder, vartill omständigheterna kunna anses böra föranleda.

Under åberopande av det anförda hemställer utskottet,

att motionerna I:108 och II:216 icke må föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 15 maj 1931.

På jordbruksutskottets vägnar:

C. J. JOHANSSON.

Närvarande: se utlåtande nr 83.
